

Glasafdeling Rietveld Academie 40 jaar: eindelijk in een echt museum

Piet Augustijn

De Glasafdeling van de Gerrit Rietveld Academie neemt nationaal en internationaal een unieke positie in en kan tot de belangrijkste glasopleidingen ter wereld worden gerekend. Dit jaar bestaat de afdeling 40 jaar en dat wordt gevierd met de tentoonstelling *Glas(s)*, Gerrit Rietveld Academie Amsterdam 1969-2009 in het Gemeentemuseum Den Haag.

Glas(s) toont de rijke geschiedenis van de Glasafdeling en laat aan de hand van hedendaagse ontwerpen zien hoe toonaangevend de opleiding nog steeds is. Nederland heeft een lange traditie als het gaat om de betrokkenheid van kunstenaars, architecten en vormgevers bij het vervaardigen van glas. Al in de jaren twintig van de vorige eeuw begon de Glasfabriek Leerdam samen te werken met kunstenaars. In die periode was het de kunstenaar die het ontwerp maakte en de glasblazer die het uitvoerde en er vorm aan gaf. In 1940 werd in Leerdam de Glasschool opgericht die nauw verbonden was aan de glasfabriek. De samenwerking tussen kunstenaar en ambachtsman werd in de loop van de jaren steeds intensiever, maar de kunstenaar

was voor de uitvoering van zijn ontwerpen altijd gebonden aan de mogelijkheden van de fabriek. Dankzij de uitvinding van een klein, verplaatsbaar smeltoventje dat in het eigen atelier gebruikt kon worden, kreeg de kunstenaar de onbeperkte vrijheid om zelf met het materiaal glas te werken en te experimenteren. Het zogenaamde Studioglas was geboren.

Sybren Valkema (1916-1996), glasontwerper en docent aan de Glasschool vanaf de jaren veertig, speelde een belangrijke rol in de ontwikkeling van het werken met glas, zowel door zijn technische als artistieke ideeën. In 1969 opende Valkema het glasatelier in de Rietveld Academie, waarna de Glasafdeling kon uitgroeien tot een van de belangrijkste

Caroline Prisse, *Transformatiehuis*, 2009 ; laboratoriumglas, aluminium; 200 x 190 x 260 cm. Uitvoering Caroline Prisse, Edwin Dieperink en Cees Laan.

Foto Gemeentemuseum Den Haag

Richard Meitner, *Descending a Staircase*, 2009; borosilicaat glas, geschilderd hout, rubberen slang en buis; 290 x 260 x 48 cm.

Het werk is Meitner's interpretatie van het schilderij *Nu descendant un escalier / Naakt een trap afdalend* (1912) van Marcel Duchamp. In het werk introduceert hij de derde dimensie en gebruikt hij op hetzelfde moment zowel de (beeld)taal van de sculptuur als van het schilderij. Het werk is een eerbetoon aan Duchamp Foto Ron Zijstra

Katrin Maurer, *Kyoto*, 2004; in de vorm gesmolten glas, gezandstraald, gepolijst; 50 x 50 x 15 cm. Collectie Gemeentemuseum Den Haag. Foto Tom Haartsen

“Zij braken met het stigma van het vrije glas dat aan het abstract expressionisme was gelieerd en boden ruimte voor alle mogelijke artistieke invloeden”

opleidingen ter wereld. Valkema werkte tot 1980 bij de Glasafdeling waarna Mieke Groot (1949) en Richard Meitner (1949) zijn werk voortzetten. Het ging hen, meer nog dan Valkema, om een gevarieerde omgang met de technieken en het materiaal. Door meer aandacht te besteden aan oppervlaktebehandeling, textuur, grafische ingrepen en zorgvuldig afgewogen deformaties van functionele voorwerpen, verwierpen de objecten van de studenten geleidelijk de nieuwe status van sculptuur. ‘Zij braken met het stigma van het vrije glas dat aan het abstract expressionisme was gelieerd en boden ruimte voor alle mogelijke artistieke invloeden’ (...Saskia Monshouwer). Het materiaal was ondergeschikt aan het realiseren van ideeën.

“Glas moet je alleen gebruiken omdat je het nodig hebt, niet omdat het een geloofsovertuiging is”, schreef Liesbeth den Besten in *Glas & Keramiek* (1993-2) over glaskunstenaars van de Rietveld Academie. In 1999 werd de leiding van de Glasafdeling overgenomen door de coördinatoren Liz Swinburne (1957) en Vincent van Ginneke (1956). Na een reorganisatie in 2003 vertrokken Swinburne en technisch assistent Gareth Williams (1970), in datzelfde jaar gevolgd door Van Ginneke. In 2004 werd Caroline Prisse (1969) aangesteld als coördinator, kwam Williams terug als technisch docent die in 2007 (na zijn terugkeer naar Engeland) weer werd vervangen door Katrin Maurer (1975) en Mia Lerssi (1972). Sander Boeyink (1978) tenslotte werd in 2006 technisch assistent.

Durk Valkema, *Glazen stad*, 1976; vormgeblazen glas, vrij uitgewerkt, verlijmd, bladgoud; max h 61 cm.
Collectie Nationaal Glasmuseum Leerdam

Volgens Saskia Monshouwer, een van de auteurs van het bij de tentoonstelling uitgegeven boek, worden de ideeën van Marcel Duchamp (1887-1968) teruggevonden in de afstudeerprojecten van de studenten. Ze geeft als voorbeeld het werk van de Koreaanse Jung-Bee Lee (1983) die in 2007 afstudeerde met een film gekoppeld aan een project dat hoofdzakelijk naar tekst verwees. De Engelsman Jerome Harrington (1975) stelde als afstudeerproject in 2004 een glasarchief samen dat bestaat uit ruim tachtig romans met het woord glas in de titel: *Shattered Glass*. Dit werk is overigens in de tentoonstelling te zien. Aan deze wat magere hoeveelheid voorbeelden voegt ze het werk van Esther Jiskoot (1963) toe, omdat haar materiaalhantering te herleiden zou zijn tot Duchamp. "Het gaat hier om een kleine, trendsettende keuze uit de studenten die de afgelopen jaren aan de Rietveld Academie in glas werden onderwezen", schrijft ze over de kunstenaars. Ik denk

Bert Frijns, *Drie vazen op steen*, 1993; vervormd vlakglas, gematteerd, natuursteen; 59 x 41 cm, 25 x 25 x 25 cm (steen), drie keer. Collectie Gemeentemuseum Den Haag. Foto Gilles van Niel

Susan Hammond, *Zonder titel*, 1990; in de vorm gesmolten glas, gelamineerd; 14 x 24 cm.
Collectie Glasmuseum Alter Hof Herding / Ernsting Stichting, Coesfeld-Lette (D)

eerder dat de vrije manier van omgaan met het materiaal te danken is aan de ontwikkelingen binnen de beeldende kunst in zijn algemeenheid en de manier waarop docenten als Groot, Meitner en Prisse hiermee omgaan. Met gemak zijn Sabrina Metselaar, Dafna Kaffeman, Mia Lerssi, Ellen Urselmann, Lisa Gherardi, Marianne Lammersen, Louise Rice, Saara Vallineva en anderen aan het rijtje toe te voegen.

Een overzichtstentoonstelling over 40 jaar Glasafdeling kan nooit compleet zijn. Met bijna 100 afgestudeerden in die periode is dat een vrijwel onmogelijke opgave. Aan gastcurator Caroline Prisse de (ondankbare) taak een selectie te maken. "We wilden vooral de mensen laten zien die nog steeds actief zijn, maar meer nog de mensen waarvan we denken dat ze invloed hebben gehad op de manier waarop Nederlands glas en de Rietveld Academie zich hebben ontwikkeld. Ik had graag de mogelijkheid gehad om meer werk te laten zien van minder mensen, maar dat zou niet eerlijk geweest zijn tegenover de anderen. We wilden ook weer niet werk van iedereen laten zien, want dan wordt het zo'n winkel. Sommige ex-studenten maken al jaren geen werk meer. Maar dat zo'n hoog percentage van de afgestudeerden nog steeds zo'n hoge kwaliteit werk maakt, is fantastisch."

De tentoonstelling laat zien wat er in vier decennia is ontstaan. Er is vooral jong en nieuw werk te zien, maar ook

Lisa Gherardi, *Zonder titel* (urn), 1995; vrij geblazen glas, lood, hout; h 46 cm.
Collectie Nationaal Glasmuseum Leerdam

Jens Pfeifer, *Killer Bunny*, 2002; geflockt glas, draad, polyurethaan; 250 x 160 x 110 cm

werk uit de beginjaren van de opleiding. Oud en nieuw door elkaar. Caroline Prisse: "We hebben bewust een overzicht willen geven, maar wel met de nadruk op de laatste tijd. Belangrijke oudere werken van Mieke Groot, Richard Meitner, Sien van Meurs, Bert van Loo, Gareth Williams, Richard Price, Suzan Hammond en anderen staan naast nieuwe werken van Mia Lerssi, Frédéric van Overschelde, Katrijn Schatteman, Marianne Lammersen en Sabrina Metselaar. Dat oudere werk heeft velen geïnspireerd en ook de koers van het Nederlandse glas veranderd. Daar waar het minder cruciaal was en de kwaliteit nog even goed als vroeger (of beter), is gekozen voor recenter werk. We hebben daarvoor kunnen putten uit meerdere collecties. Bij Richard en Mieke zie je een mix: ouder werk naast speciaal voor de tentoonstelling vervaardigde installaties."

Wat is er te zien? Bij de ingang de *Killer Bunny* (bekend van Fort Asperen) van Jens Pfeifer, in de zalen een grote boot van Katrijn Schatteman, de baby's van Richard Price en Ryoko Sato, de evolutie van de mens van Rob van der Ven, een teer wandbeeld van Laura Heyworth, schoentjes van Simsa Cho, de installatie *Birds* van Fleur van den Berg, een olifant van Caroline Prisse, een 'zinkend' schip van Sien van Meurs en nog een schip van Richard Price. Een vitrine met 'stoe-re' objecten in donkere kleuren van Lisa Gherardi, Hanneke Fokkelman, Mieke Groot, Frans Willebrands, Petra Brenner, Susan Hammond en Timothy Shaw, de *Glazen stad* van Durk Valkema, objecten van Elizabeth Swinburne, Sander Boei-jink, Mia Lerssi en Vincent van Ginneke (*Body Shapes*). Richard Meitner brengt met *Descending a Staircase* een eerbetoon aan Marcel Duchamp, Xandra Bremers plaatste een monnik in een van de stijlkamers waar ook Mieke Groot een tafel vol met topstukken plaatste en Jassu Kaneko laat weer een van zijn met subtiele sporen vlakglas bedekte porseleinobjecten (*Letter from Nature*) zien. Indrukwekkend is het *Transformatiehuis* van Caroline Prisse. In een glazen kas in een van de stijlkamers plaatste ze honderden objecten van laboratoriumglas: kolven en bollen waar takjes uitgroeien, takken die overgaan in buizen en vele andere. Let ook op de Installatie *1986* van Katrin Maurer, de *Battle of love* (2008) van Sabrina Metselaar en de installatie met geblazen vormen, vilt en hijskraan van Marianne Lammersen.

Met de gevarieerde tentoonstelling en de uitgebreide, gelijknamige publicatie wordt niet alleen een overzicht gegeven van de afgelopen veertig jaar, maar wordt vooral ook ingegaan op recente ontwikkelingen. Naast de reeds genoemde kunstenaars is werk te zien van Joost Bicker Caarten, Anna Carlgren, Philippa Edwards, Bert Frijns, Matteo Gonet, Deborah Hopkins, Dafna Kaffe-man, Helena Kagebrand, Mica Okuno, Jelena Popadic, Veronika Pöschl, Louise Rice, Martina Strusny, Ellen Urselmann, Sybren Valkema en Kea Verwey. Een mooi overzicht, hoewel de presentatie als geheel wat rommelig aandoet. Maar: "Eindelijk in een vooraanstaand museum", liet Richard Meitner niet na te blijven zeggen. ●

Glas(s), Gerrit Rietveld Academie Amsterdam 1969-2009. Gemeentemuseum Den Haag, Stadhouderslaan 41, NL-2517 HV Den Haag, tel +31 (0)70-3381111; info@gemeentemuseum.nl; www.gemeentemuseum.nl
Open: dinsdag t/m zondag 11.00-17.00 uur.
Tot en met 1 november 2009.

Philippa Edwards, *Pelvic Wall*, 1997; zandgegoten glas, ijzer; 140 x 40 cm. Collectier Glas-museum Alter Hof Herding / Ernsting Stichting, Coesfeld-Lette (D)

Dafna Kaffe-man, *I was trained hunting wolves*, 2004; glas, siliconen, aluminium; 70 x 60 x 5 cm.
 Foto Piet Augustijn

Katrijn Schatteman, *For my Sailor-48°6'N 122°46'W*, 2007; geblazen glas, hout, rubber, touw; 200 x 200 x 450 cm